

## Европейските програми, които ще действат през 2021-2027 г.

*Програмен период 2021-2027г. ще изиграе ключова роля в развитието на България. Ще се появят множество възможности за финансиране за микро, малки, средни и големи бизнеси*

Политиката на сближаване на Европейския съюз или Кохезионната политика е заложена в Договора за функционирането на ЕС (член 174) и има за цел да ускори икономическото и социално сближаване, като ограничи неравенствата по отношение на развитието на различните региони. Политиката е насочена към ключови области, което ще помогне на ЕС да посрещне предизвикателствата на XXI век и да остане конкурентоспособен в световен план. Бюджетът ѝ традиционно възлиза на над 30% от съответната многогодишна финансова рамка на ЕС, като за 2021-2027 г., средствата за политиката на сближаване са в размер на над 330 млрд. евро.

За периода 2021-2027 г, Кохезионната политика има 5 основни цели:

- **По-интелигентна Европа**— чрез иновации, цифровизация, икономическа промяна и подкрепа за малките и средните предприятия;
- **По-зелена и безвъглеродна Европа**— чрез прилагане на Парижкото споразумение и инвестиране в енергийния преход, възобновяемите енергийни източници и борбата с изменението на климата;
- **По-добре свързана Европа**— със стратегически транспортни и цифрови мрежи;
- **По-социална Европа**— изпълнение на европейския стълб на социалните права и подкрепа за качествената заетост, образованието, уменията, социалното приобщаване и равния достъп до здравеопазване;
- **Европа по-близо до гражданите** — подкрепа за местните стратегии за развитие и устойчивото градско развитие в ЕС.

Кохезионната политика се реализира в държавите членки, посредством структурните и кохезионния фондове на ЕС.

**Европейският фонд за регионално развитие (ЕФРР)** е един от основните финансови инструменти на европейската политика на сближаване. Предназначението му е да спомага за смекчаване на различията в степента на развитие на европейските региони и да намалява изоставането в развитието на най-необлагодетелстваните региони

**Европейският социален фонд плюс (ЕСФ+)** инвестира в хората с акцент върху подобряване на възможностите за заетост и образование в целия Европейски съюз.

Освен това той цели да подобри положението на най-уязвимите лица, за които съществува риск да изпаднат в бедност. ЕСФ следва да подобри възможностите за заетост, да засили социалното приобщаване, да се бори срещу бедността, да насърчава образованието, уменията и ученето през целия живот и да разработва политики за активно, всеобхватно и устойчиво приобщаване.

**Кохезионният фонд (КФ)** предоставя финансова подкрепа за проекти в областта на околната среда и на трансевропейските мрежи в сферата на транспортната инфраструктура. Кохезионният фонд е предназначен за държавите членки, чийто брутен национален доход (БНД) на глава от населението е под 90 % от средния за ЕС. Той има за цел да намали икономическите и социални различия и да насърчи устойчивото развитие.

**Европейският земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР), Европейският фонд за гарантиране на земеделието (ЕФГЗ)** и държавния бюджет ще финансират и подпомагат стратегическите планове, които са изготвени от държавите членки по линия на Общата селскостопанска политика през периода 2023-2027 г.

Стратегическият план се състои от мерки и проекти, които допринасят за постигане на общите за ЕС цели за:

- подобряване на конкурентоспособността на селското стопанство
- устойчиво управление на природните ресурси и действия за климата
- постигане на балансирано териториално развитие на икономиките и общностите в селските райони

Проектите на стратегическите планове се изготвиха на национална основа и се предвижда те да работят за постигането на конкретни цели, свързани с целите на ЕС за развитие на селските райони.

**Европейският фонд за морско дело и рибарство (ЕФМДР)** оказва помощ на рибарите в прехода към устойчив риболов, подкрепа за крайбрежните общности за диверсифициране на техните икономики. Финансират се проекти, които създават нови работни места и подобряват качеството на живот в крайбрежните области на Европа

Държавите членки определят своите цели и приоритети за финансиране чрез кохезионната политика на ЕС, посредством **споразумение за партньорство**. Това е документ, който очертава основните инвестиционни сфери и дейностите за постигане на устойчив, приобщаващ и интелигентен растеж. Споразумението се разработва при спазване на принципите на партньорство и прозрачност, осигуряващи участие на социално-икономическите партньори, местните власти, неправителствените организации, академичната общност и гражданите. Споразумението за партньорство е ясен план за инвестиции и реформи, които ще допринесат за устойчив икономически растеж и повишаване качеството на живот. Дейностите, предвидени в него, са основата за ефективното и качествено използване на структурните и кохезионния фондове.

**Оперативните програми** (за периода 2021-2027 г. ще се използва само термина „програми“) детайлизират споразумението за партньорство на секторно и/или регионално ниво. Представяват подробни планове, в които държавите членки определят как ще бъдат изразходвани средствата от структурните и кохезионния фондове по време на програмния период. Те могат да се изготвят за определен регион или за национална тематична цел (например „Околна среда“). За целите на териториално сътрудничество в ЕС се изготвят трансгранични и междурегионални оперативни програми. Държавите членки представят своите оперативни програми въз основа на

споразумението си за партньорство, като в тях се посочват към кои от 5-те основни цели на политиката са насочени и какво финансиране се предвижда.

Основните направления на инвестициите, съфинансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове за периода 2021–2027 г. са определени въз основа на анализ на социално-икономическото развитие на България 2007–2017 г. и включват:

- иновативен и интелигентен икономически преход чрез иновации и приложна наука;
- чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика;
- подобряване на мобилността и регионалната свързаност; – развитие на човешките ресурси и образование;
- устойчиво и интегрирано развитие на регионите в страната. Бюджетът за България възлиза на около 20 млрд. евро европейско и национално финансиране.

Всички проекти на програми за периода 2021–2027 г. ще съдържат планирани мерки, свързани със специфичните препоръки на ЕС към България, заключенията от Националния доклад за България за 2020 г., както и с целите на ООН за устойчив растеж.

Споразумението за партньорство 2021–2027 г. е стратегически документ, направляващ преговорите на България с Европейската Комисия, който обосновава избора на цели на политиката, очертава националните приоритети в европейското финансиране, описва основния фокус на интервенциите и съдържа списък с програмите, които ще ги адресират. Документът описва и координацията, разграничението и допълването между фондовете, където е приложимо, координация с националните програми, и взаимодействието с други инструменти на ЕС. На основата на стратегическата рамка, заложена в Споразумението за партньорство отделните програми детайлизират и доразвиват основните действия за изпълнение на очертаните цели и приоритети.

България е навлязла в третия си програмен период на изпълнение на Кохезионната политика на ЕС, след 2007-2013 г. и 2014-2020 г. В рамките на следващия период, страната ни ще разполага с със средства за инвестиции по линия на политиката на сближаване в размер на 9 млрд. евро. Целите и приоритетите изведени в споразумението за партньорство ще се реализират посредством следните програми:

- Програма „Развитие на регионите“
- Програма за конкурентоспособност и иновации на предприятията
- Програма „Околна среда“
- Програма „Транспортна свързаност“
- Програма за научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация
- Програма за образование
- Програма „Развитие на човешките ресурси“
- Програма „Храни и основно материално подпомагане“
- Програма „Техническа помощ“
- Програма за морско дело, рибарство и аквакултури

Проектите на споразумението за партньорство и оперативните програми са изпратени на Европейската комисия и все още се намират в период на преговори по тези стратегически за страната ни документи.

Проектът на Стратегическия план за РЗСР за програмен период 2023 – 2027 г., съфинансиран от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони, Европейския фонд за гарантиране на земеделието и от държавния бюджет е насочен към създаване на условия за постигането на междусекторната цел на Европейския съюз, която се изразява в модернизиране на селското стопанство и селските райони чрез стимулиране и споделяне на знания, иновации и цифровизация в селското стопанство и селските райони и чрез насърчаване на използването им в по-голяма степен от земеделските стопани чрез по-добър достъп до обмен на научни изследвания, иновации и знания и чрез обучение, както и за постигане на специфичните цели на Общата селскостопанска политика.

ЕС разгледа изпратения от България Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони направи своите забележки, които са 200 на брой и очаква тяхното коригиране.

#### **Кой може да кандидатства?**

Всяка една програма е насочена към специфична група получатели на помощта – т.нар. бенефициенти.

**Предприятията (регистрирани по Търговския закон и Закона за кооперациите) – микро, малки и средни, могат да получат подкрепа по няколко програми:**

- Програмата за иновации и конкурентоспособност на предприятията – за инвестиционна подкрепа и подкрепа за услуги за подобряване на конкурентните им предимства, инвестиции в ново оборудване, за енергийна и ресурсна ефективност.
- Програмата за Развитие на човешките ресурси – за наемане на персонал и професионално обучение на заетите лица.
- Програмата за научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация – за разработка на иновативни продукти и услуги и създаване на връзки наука-бизнес.

#### ***Програма за конкурентоспособност и иновации в предприятията (ПКИП) за програмния период 2021–2027 г.***

Програма за конкурентоспособност и иновации в предприятията 2021–2027 (ПКИП) – с основна цел интелигентен и устойчив растеж на българската икономика и осъществяването на индустриална и цифрова трансформация. Предвидени са интервенции, стимулиращи повишаването на конкурентоспособността на българските МСП; Мерки, които да допринесат за по-бърза дигитална трансформация и преход към кръгова икономика, целенасочено подпомагане на развитието на секторите във високотехнологичните и средно- към високотехнологичните производства и услугите с интензивно използване на знания, насърчаване на дигиталната трансформация на МСП, засилване на капацитета за научни изследвания и иновации и на въвеждането на модерни технологии, насърчаване на мерките за енергийна ефективност и намаляване на емисиите парникови газове.

ПКИП е пряко насочена към постигането на интелигентен и устойчив растеж на българската икономика и осъществяването на индустриална и цифрова трансформация. В изминалия период програмата се наричаше Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност”(накратко ОПИК)

Като инструмент за прилагане на Европейската политика за сближаване за периода 2021-2027 г. и на Европейския фонд за регионално развитие, ПКИП 2021-2027 г.(преди оперативна програма за иновации и конкурентоспособност) е предвидено да допринася за постигането на следните цели на политиката, определени на европейско ниво.

**Целите са поставени. Европроекти към „Програма за конкурентоспособност и иновации в предприятията“ ПКИП могат да се подават за следните направления:**

- По-интелигентна Европа чрез насърчаване на иновативния и интелигентен икономически преход.
- По-зелена, нисковъглеродна Европа чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, приспособяване към изменението на климата и превенция и управление на риска.
- Интервенции, стимулиращи повишаването на конкурентоспособността на българските МСП.
- Мерки, които да допринесат за по-бърза дигитална трансформация и преход към кръгова икономика.
- Целенасочено подпомагане на развитието на секторите във високотехнологичните и средно- към високотехнологичните производства и услугите с интензивно използване на знания.
- Дигитализация. Насърчаване на дигиталната трансформация на МСП
- Засилване на капацитета за научни изследвания и иновации и на въвеждането на модерни технологии.
- Насърчаване на мерките за енергийна ефективност и намаляване на емисиите парникови газове. Плавен преход към кръгова икономика.

***Оперативна програма за развитие на човешките ресурси за периода 2021-2027 г.***

Наблюдава се спад в активността на младежите на пазара на труда в цяла Европа, заради кризата причинена от корона вируса. Затова специалните мерки за тях, свързани с обучения, придобиване на умения, включване в стажуване и други, които дават повече шансове за работа, ще бъдат подкрепени със финансови средства.

Програма за развитие на човешките ресурси за периода 2021–2027 г. е с основна цел насърчаване на заетостта и развитието на умения, социално включване и равни възможности. Мерките на програмата ще бъдат ориентирани към нуждите от подкрепа и инвестиции в областта на обученията на работната сила (безработни и заети лица) за повишаване на уменията, квалификацията и компетентностите, включването на представители на уязвими групи на пазара на труда в заетост чрез възможности за заетост, трудово консултиране и професионално ориентиране, мерки за стимулиране на предприемачеството и др. е насочен към насърчаване на социалното включване, повишаване качеството на живот, интегрирани мерки и подходи, насочени към възрастните лица и лицата с увреждания, както и тези със специални потребности и други уязвими групи, вкл. и деца, както и към активно приобщаване и равни възможности за по-добрата пригодност за работа. За младежите са предвидени

специални мерки, свързани с обучения, придобиване на умения, включване в стажуване и др. Мерките на програмата ще бъдат насочени също към преодоляване на предизвикателства в сферата на социалното включване, с фокус в областта на дългосрочната грижа, осигуряването на равни възможности и достъп до качествени социални услуги и подкрепа за пълноценен живот в общността, индивидуализиране на подкрепата на уязвимите лица, насърчаване на активното участие в обществения живот на лицата от уязвимите групи, инвестиране в човешкия капитал, полагащ грижи и подкрепа, и др.

**Може да се кандидатства за финансиране по европроекти в изброените посоки:**

- Насърчаване на заетостта и развитието на умения.
- Социално включване и равни възможности.
- Териториални инвестиции.
- Техническа помощ.

***Програма за научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация 2021-2027 г.***

Програмата за научни изследвания, иновации и дигитализация за икономическа трансформация 2021–2027 г. е с основна цел развитие на научните изследвания и иновациите в полза на ускореното икономическо развитие на страната.

Програмата за научни изследвания, иновации и дигитализация за икономическа трансформация е един от инструментите в отговор на стратегическите нужди и приоритети на страната за изпълнение на обща политика за развитие на научните изследвания и иновациите в полза на ускореното икономическо развитие на страната.

Тя е отговор и на необходимостта от ускоряване на процесите на дигитализация на публичния сектор и изграждане на благоприятна цифрова среда, която осигурява висококачествен и сигурен обмен на информация между различните сфери на живот и засилване на ефектите от тяхното взаимодействие.

**Проектът има следните приоритети:**

1. Устойчиво развитие на българската научно-изследователска и иновационна екосистема – засилване на капацитета за научни изследвания и иновации и на въвеждането на модерни технологии.
2. Цифрова трансформация на публичния сектор – усвояване на ползите от цифровизацията за гражданите, дружествата и правителствата.

**Основните интервенции включват подкрепа за:**

- Доизграждане и осигуряване на предпоставки за устойчиво развитие и натоварване на съществуващата научно-изследователска и иновационна инфраструктура в полза на обществото, бизнеса и индустрията.
- Партньорства за трансфер на технологии и знания (научните звена, индустрията, държавната, местната власт).
- Подкрепа за свързващи звена.
- Подкрепа за технологични и интензивни на знания spin-offs.
- Стимулиране създаването и развитието на индустриални стартъп системи, насочени към разгръщане високи нива на НИРД.

- Подкрепа за мобилност на изследователи, академичен персонал, докторанти и студенти между научноизследователските организации, висшите училища и бизнеса.
- Подобряване на капацитета за прилагане на правилата за защита на интелектуалната собственост.
- Засилване на интеграцията и ефективно участие на българските научни организации и иновативни предприятия в европейски и глобални мрежи и програми за научноизследователска и развойна дейност.

**Програма „Образование“ 2021–2027 г.** – с основна цел подкрепа към намаляване дела на преждевременно напусналите училище, по-пълно обхващане на децата в предучилищното и началния етап на училищното образование, подкрепа за личностно развитие, за деца и ученици от уязвими групи. Ще бъдат подкрепени ефективното прилагане на компетентностния модел, дигитална трансформация на училищното образование; насърчаване създаването и прилагането на култура за иновации, иновативни детски градини и училища; утвърждаването на алтернативен достъп към учителската професия. Предвижда се подкрепа за повишаване на уменията, капацитета и непрекъснатата квалификация на педагогическите специалисти и непедагогическия персонал, преподавателите и образователните ръководители/мениджъри. В областта на висшето образование мерките са насочени към повишаване на обхвата и приложимостта на висшето образование и обвързване с потребностите на пазара на труда, студентски практики и развитие на предприемачески умения и преход към дуална система на обучение във висшето образование, развитието на академичния състав във висшите училища, включително повишаване на интереса и подобряване на условията за докторантски програми, свързани с нуждите на пазара на труда.

#### ***Програма за развитие на регионите за периода 2021-2027 г.***

Основната цел на политиката за регионално развитие в България е да създаде жизнени, икономически силни и устойчиви региони като отговор на неблагоприятните демографски тенденции и задълбочаване на между- и вътрешнорегионалните различия.

#### **Специфичните цели включват:**

- Справяне с негативните демографски тенденции и намаляване на регионалните различия по отношение на населението.
- Увеличаване на икономическия растеж на българските региони.
- Насърчаване на балансирано териториално развитие чрез полицентрична мрежа от градове, подкрепена от интегрирани инвестиции.

Програма за развитие на регионите 2021–2027 г. – с основна цел да създаде икономически силни и устойчиви региони и специфични цели: Справяне с негативните демографски тенденции и намаляване на регионалните различия по отношение на населението; Увеличаване на икономическия растеж на българските региони; Насърчаване на балансирано териториално развитие чрез полицентрична мрежа от градове, подкрепена от интегрирани инвестиции.

**Част от стъпките, които трябва да се минат при процедура за кандидатстване, за да има одобрение на европроекти са:**

- Оценка за допустимост на проекта по европейска програма
- Анализ за съответствие с процедурата, за която се кандидатства

- Подготовка на необходимите документи за изготвяне на проектното предложение
- Изготвяне на бизнес план или проектно предложение , в съответствие с изискванията на програмата и въз основа на нуждите на бенефициента
- Подготовка и окомплектоване на цялостното проектно предложение
- Подаване на проекта
- Оценка на проектното предложение (извършва се от съответната държавна администрация, отговорна за управлението на ОП)
- Сключване на договор с управляващия орган на европейската програма
- Подготовка на междинни и крайни отчети за разходите и дейността по проекта
- Съдействие при процедурите по мониторинг и наблюдение

***Общините са основен бенефициент по ОП Развитие на регионите.***

Други юридически лица, научни организации, училища, неправителствени организации, сдружения, държавни административни органи и други, могат да кандидатстват по специализирани схеми в различните програми.

Безвъзмездната подкрепа покрива част от допустимите разходи по всеки един проект, като в повечето случаи, средствата се изплащат на траншове или в края на проекта, при вече извършени разходи.

При кандидатстването по различните програми е изключително важно да се проверяват всички критерии за допустимост и изисквания, за да са сигурни, че могат да кандидатстват за подкрепа по конкретната процедура.

**Програма за транспортна свързаност 2021–2027 г.** – с основна цел развитие на железопътната и пътната инфраструктура по TEN-T мрежата, внедряване на интелигентни транспортни системи, насърчаване на интермодалността и изграждане на инфраструктура за алтернативни горива по основните направления на републиканската пътна мрежа и в пристанищата с национално значение. Програмата ще допринесе за изпълнение на следните цели на политиката: „По-добре свързана Европа чрез подобряване на мобилността и регионалната свързаност на ИКТ“ и „По-зелена, нисковъглеродна Европа чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, приспособяване към изменението на климата и превенция и управление на риска.

**Програма „Околна среда“ 2021–2027 г.** – мерките са свързани с изменение на климата и риска от бедствия, води, кръгова икономика, биоразнообразие и намаляване замърсяването на въздуха. Те са в съответствие с целта на ООН за насърчаване на устойчивото развитие и действията в областта на климата.

**Програма „Храни и основно материално подпомагане“ 2021–2027 г.** включва иновативни за ЕС мерки за социална подкрепа на крайно нуждаещи се лица, като поставя специален фокус върху децата чрез предоставяне на пакети с най-необходимите продукти за отглеждане на новородени и детска кухня за деца от 10 месеца до 3 години. Новите мерки ще бъдат предоставяни на семейства с ниски доходи, за деца в риск от изоставяне и за деца, които живеят в рискова среда, с цел да имат по-добър шанс за равен старт с връстниците си.

**Програма „Техническа помощ“ 2021–2027 г.** има за цел да гарантира ефективното управление на средствата за всички програми, съфинансирани от ЕСИФ чрез постигане на следните специфични цели: 1) Оптимизиране на средата за изпълнение на СП; 2) Укрепване на капацитета на органите, бенефициентите и партньорите; 3) Ангажиране на СИП и ОГО за добро управление на фондовете; 4) Повишаване на прозрачността и комуникиране на постигнатите резултати.

**Програма „Морско дело, рибарство и аквакултури“ 2021–2027 г.** ще изпълнява следните цели на политиката на сближаване на ЕК: „По-зелена, нисковъглеродна Европа чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, приспособяване към изменението на климата и превенция и управление на риска“ и „Европа по-близо до гражданите чрез насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на градските, селските и крайбрежните райони и на местните инициативи“.

**Стратегическият план за развитие на земеделието и развитие на селските райони за периода 2023 – 2027 г.** се базира на десет основни цели, определени в плана като „специфични цели“. Постигането на всяка една от целите се свързва със задоволяване на определените потребности, предварително дефинирани към тях. Задоволяването на потребностите се постига чрез интервенциите, заложи в плана. От своя страна интервенциите създават рамката за реализиране на конкретни инвестиционни предложения на местно ниво.

Основните специфични цели са:

1. **Специфична цел № 1:** Подпомагане на достатъчно надеждни земеделски доходи и устойчивост в целия ЕС с цел подобряване на продоволствената сигурност;
2. **Специфична цел № 2:** Засилване на пазарната ориентация и повишаване на конкурентоспособността, включително поставяне на по-голям акцент върху научните изследвания, технологиите и цифровизацията;
3. **Специфична цел № 3:** Подобряване на позицията на земеделските стопани във веригата на стойността;
4. **Специфична цел № 4:** Принос за смекчаване на последиците от изменението на климата и за адаптацията към него, както и за устойчивата енергия;
5. **Специфична цел № 5:** Насърчаване на устойчивото развитие и ефективното управление на природните ресурси като вода, почва и въздух;
6. **Специфична цел № 6:** Принос за защита на биологичното разнообразие, подобряване на екосистемните услуги и опазване на местообитанията и ландшафта;
7. **Специфична цел № 7:** Привличане на млади земеделски производители и улесняване развитието на стопанската дейност в селските райони;
8. **Специфична цел № 8:** Насърчаване на заетостта, растежа, социалното приобщаване и местното развитие в селските райони, включително биоикономиката и устойчивото горско стопанство;
9. **Специфична цел № 9:** Подобряване на реакцията на селското стопанство в ЕС в отговор на обществените изисквания по отношение на храните и здравето, включително за безвредна, питателна и устойчива храна, както и за хуманно отношение към животните;

10. Специфична цел № 10: Модернизиране на сектора чрез стимулиране и споделяне на знания, иновациите и цифровизацията в селското стопанство и селските райони и насърчаване на използването им в по-голяма степен.

**Източници на информация:**

[file:///C:/Users/User/Downloads/NPR\\_2022.pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/NPR_2022.pdf);

<https://consulthub.bg/programen-period-2021-2027/>;

<https://opic.bg/opik/nov-programen-period-2021-2027-g>

<https://documents1.worldbank.org/curated/en/632891617099840360/pdf/An-Analysis-of-the-Possibilities-to-Implement-Territorial-Instruments-Program-for-Development-of-the-Regions-2021-2027.pdf>

<https://gwconsulting.bg/evropeyski-programi/>

<https://www.moew.government.bg/>

*Проект „Подкрепа на предприемачеството в областта на вътрешната преработка на качествени селскостопански продукти в областите Еврос, Хасково, Смолян и Кърджали“ (QUALFARM), е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от национални фондове на страните, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014–2020.*

*Съдържанието на този материал е изцяло отговорност на Сдружение „Съюз за възстановяване и развитие“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява възгледите на Европейския съюз, участващите страни, Управляващия орган и Съвместния секретариат.*